VLG zwart op wit

groepsblad van de scouting Vaandrig Leppink Groep, Enschede

2020 - nr. 1

correspondenten

bevers:	Carmen Oosterloo
blauwe vogels:	Sanne Heemink
meisjes welpen:	Sietske Hiemstra
jongens welpen:	vacant
meisjes scouts (padvindsters):	vacant
jongens scouts (verkenners):	Job Hoogenboom
explorers:	Menno van Lochem
Wamahemoka stam:	vacant
WKD+:	Marcella van Goor
T.R.I.S.:	vacant

redactie

Bart van der Lugt

 boek.vlg@hotmail.com

 06 4848 9771

 Potterstraat 71, 6921 ME Duiven

verspreiding

VLG zwart op wit wordt gepubliceerd via www.vaandrigleppinkgroep.nl. Wil je het groepsblad direct ontvangen, stuur dán even een email naar de redactie, en je kunt als eerste genieten van al het nieuws over ónze VLG.

redactief

Het begon allemaal zo zorgeloos, het begin van 2020. Na de jaarwisseling stond iedereen weer te trappelen om vrijdag avonds en zaterdag naar het Stroink te gaan voor het begin van weer een nieuw VLG jaar. Maar toen gebeurde er iets dat al dit enthousiasme in één keer in het honderd gooide. Nederland kreeg te maken met een onverbiddelijke vijand, en daardoor was het scoutinggroepen niet meer toegestaan bij elkaar te komen en waren hun leden gedwongen hun spel binnenshuis te spelen. Immers, het negeren hiervan zou voor hen behoorlijk negatieve consequenties kunnen hebben.

Nu zou ik me kunnen voorstellen dat er iemand is die zoiets denkt als 'is 'ie nu vergeten dat het 2020 is en niet 1941'. Want hetgeen ons nu overkomt doet vreemd genoeg een beetje denken aan een ánder bericht dat in één keer een einde maken aan de landelijke scoutingactiviteiten, hoewel scouting in die tijd nog 'de padvinderij' heette. Hiermee houdt overigens alle vergelijking op. De 'vijand' waar we nu mee te maken hebben is het Coronavirus dat zo'n beetje de hele wereld in z'n greep houdt. Maar net zoals toen laten wij ons er niet van weerhouden om, zo goed en zo kwaad als het gaat gewoon door te gaan met onze scouting activiteiten. Bovendien hebben we tegenwoordig de beschikking over het internet, en dát geeft de leiding van de VLG de mogelijkheid om, zij het op afstand haar leden flink bezig te houden. Maar hoe vreemd moet het voor jullie zijn om op zaterdag jullie uniform aan te trekken . . . en dan gewoon thuis te blijven. Immers, het aantrekken daarvan werd altijd gevolgd door het gaan naar 't Stroink om daar allerlei leuke dingen te doen terwijl je nu gewoon thuis blijft. Laten we hopen dat het allemaal snel weer een beetje normaal geworden is.

Bart

Onder Ons Gezegd ---------- 4

De slag om de Grebbeberg ---------- 13

redacteurskrrrrrrrrabbel ---------- 26

onder ons gezegd

Eigenlijk al vanaf het prille begin stond het nieuwe jaar 2020 alweer ból van activiteiten. Dankzij vele trouwe wandelaars was de nieuwjaarshike weer een groot succes, en de inspanningen die daar geleverd werden, bleven niet beperkt tot het wandelen. Dankzij de welkome medewerking van onze collega's van Scouting 't Volbert werd er namelijk, in samenwerking met Landschap Overijssel in het Stroinksbos de handen flink uit de mouwen gestoken tijdens verschillende werkzaamheden om dit mooie stukje natuur in een goede staat te houden.

En natuurlijk werd ook ons eigen clubhuis niet vergeten want beide kregen een flinke opknapbeurt.

En aangezien een oud Hollands gezegde ons leert dat ‘vele handen licht werk maken’ werd er een oproep gedaan om, in het kader van ‘NL doet’ ons een handje te komen helpen met schilderen, schuren, timmeren, gordijnen ophangen en het frezen en schilderen van naamborden . . . om zo maar eens een paar dingen te noemen. En we waren er eigenlijk van overtuigd dat het, dankzij het aanbieden van leuke klussen en een lekkere lunch op die 14e maart stórm zou gaan lopen. Wel, die storm kwam er, maar op een iets andere manier dan we hadden verwacht.

Scouting ’t home

Wat door sommigen eerst nog werd afgedaan als ‘een griepje’ bleek al snel een pandemie te zijn; een golf van ziekteverschijnselen en sterfgevallen die niet alleen Nederland maar de gehele wereld in z’n greep hield. Het Corona-virus zorgde ervoor dat iedereen te maken kreeg met strenge maatregelen zoals bijvoorbeeld het thuisblijven en het buitenshuis anderhalve meter afstand van elkaar houden. Het geven van een hand en zelfs het geven van een welgemeende knuffel was iets dat we in één keer moesten afleren, en het zag er naar uit dat deze situatie nog wel eens héél lang zou gaan duren. En toen kwam er, notabene op vrijdag de dértiende maart een belangrijk advies van Scouting Nederland; stop zeker tot 31 maart met

álle activiteiten! En uiteraard volgde onze groep deze adviezen direct op. Maar ja, dat betekende natuurlijk wél dat er direct géén opkomsten meer werden gehouden en het ook nog maar de vraag was of de jaarlijkse zomerkampen nog wel door zouden kunnen gaan. Tjonge jonge (of tjijsje meisje), wat moesten we nu?

Maar als er iemand dacht dat we nu met z'n allen met de handen in 't haar zouden gaan zitten (op anderhalve meter afstand, natuurlijk), nou, dan ken je ónze leiding nog niet. Want hoewel zij géén opkomsten meer mochten draaien wilde dat natuurlijk niet zeggen dat dan ook de héle VLG op z'n gat zou gaan. Want, zo dachten zij; als onze leden niet meer naar scouting kunnen komen, dan brengen we scouting gewoon naar hén toe. Er werd namelijk direct hard gewerkt aan het opzetten van een online scoutingprogramma. Via de website www.scoutingathome.nl kregen onze bevers, welpen, scouts en explorers de mogelijkheid om allerlei opdrachten uit te voeren. Het inleveren hiervan kon door middel van een foto, en aan het eind van de quarantaine periode zou binnen elke speltak degene met de meeste punten tot winnaar worden uitgeroepen. Maar zelfs de meest ijverige websitemaker en opdrachtenbedenker had zich niet zó'n enorm resultaat kunnen voorstellen want er werd héél wat afgeknutseld, geschilderd en geschreven zoals bijvoorbeeld: binnen kamperen, flesvliegtuigen, knikkerbanen, knopenplankjes, name art, Palmpasen stokken, reserve clubhuizen, toiletroldieren, Vlotten en last but not least enkele schattige handenwasinstructies. En weet je, met dit initiatief heeft de groep zelfs de lokale TV gehaald!

de leiding in Coronatijd

Nadat de maatregelen voor het indammen van het corona virus waren afgekondigd, kwamen we zo'n beetje allemaal thuis te zitten. En daarna gebeurde ook het onvoorstelbare; het clubhuis was gesloten en het rood, het kakhy, het groen en het blauw waar we ons zoals elke vrijdag of zaterdag weer met plezier in staken moest in de kast blijven hangen. En wat doe je dan op bijvoorbeeld zo'n zaterdag; zo'n zaterdag waarop je helemaal gewend bent om richting 't Stroink te gaan. Voor de jeugdleden werden gelukkig het nodige aan online activiteiten georganiseerd, maar er was ook een bevolkingsgroep (of beter gezegd, een groepsgroep) die wat dit betreft toch een beetje tussen wal en schip dreigde te vallen. Want naast de jeugdleden zagen ook de leidinggevenden een deel van hun vrijdagse en zaterdagse activiteiten opeens wegvallen. En wat doe je dan op zo'n dag. Dus toen ik willekeurig één van hen dit vroeg, luidde het antwoord als volgt.

‘Het is natuurlijk een rare tijd. Al mijn hobby's zijn gepauzeerd, en dat is bést wel moeilijk. Normaal gesproken heb ik op de door de weekse avonden allerlei activiteiten, vrijdags avonds eens in de twee weken WKD+, zaterdagmiddag scouting, en zondag een rustdag. Maar nu zit ik elke avond thuis; een serie of een film te kijken. En ik merk dat ik ineens véél meer bezig ben met de tuin en met mijn planten; een mens moet nu eenmaal iets te doen hebben, nietwaar. Maar hoewel ik minder te doen heb, heb ik het idee dat ik met alles wel méér energie kwijt ben. Het kan natuurlijk zijn omdat de energie die ik normaal gesproken uit mijn hobby’s haal nu wegvalt. Bovendien mis ik ook het menselijk contact. En dat is bést nog wel een ding, want mensen zijn nu eenmaal sociale wezens.

En dit alles geld natuurlijk óók voor scouting. Toen iScout nét achter de rug was (begin maart was het volgens mij) kwam het nieuws dat we vanaf dat moment géén contact spellen meer mogen doen. Geen contactspellen, voegen we ons vertwijfeld af? Maar we hebben zo'n twintig meiden en we zitten nou niet bepaalt in het grootste lokaal van het clubhuis. En alle spellen, behalve misschien verstoppertje, zijn toch eigenlijk wel een beetje contactspellen; zelfs levend stratego want hierbij moet je elkaar toch tikken. Maar een paar dagen later kwam het nieuws dat de opkomsten helemáál niet meer door mochten gaan. En niet zomaar ‘even een zaterdag’ maar voor onbepaalde tijd. En dan ga je je allerlei dingen afvragen, zoals: zou het zomerkamp nog door kunnen gaan? We hadden nét de week daarvoor de locatie bekeken, maar ik moet je eerlijk bekennen dat de motivatie om iets voor te bereiden héél snel naar nul zakte. En zo kabbelde de maand maart voort, en ik kan je verzekeren dat het er wel drie leken.

April ging gelukkig een stuk sneller voorbij want . . . we kregen te horen dat we weer opkomsten mochten draaien! Weliswaar om de week en op een ander tijdspunt dan we gewend waren, maar het mócht weer. Ik ben wel blij dat ik de meiden en mijn leidingteam weer mag zien, maar vind het wel jammer dat we niet mogen beginnen met een groepsknuffel. Ook hebben we een soort van aanrijroute gemaakt in de wijk, zodat de ouders hun dochters uit de auto kunnen laten en meteen door kunnen rijden. Maar het zal wel anders zijn dan normaal, want álles is nu anders dan normaal; dus scouting helaas ook.’

het ←1,5m→ mag ←1,5m→ gelukkig ←1,5m→ weer

Gelukkig duurde dit thuiszitten niet ál te lang, hoewel we waarschijnlijk nog lang rekening moeten houden met ál die maatregelen die inmiddels over ons uitgestort zijn. Op vier mei, tijdens de nationale dodenherdenking werd er met een beperkte afvaardiging een bloemstuk gelegd bij het verder helemaal verlaten herdenkingsmonument in het Volkspark.

En begin mei, héél voorzichtig mochten er weer opkomsten gedraaid worden, maar toch héél anders dan we tot nu toe gewend waren. Bij de eerste opkomst van de meisjeswelpen stond de leiding al bij de Holtwiklanden te wachten, zodat de ouders ze daar kon afleveren en zodat er onderweg géén meisjes verloren zouden gaan. Het is maar een klein stukje in de trip vanaf daar naar het clubhuis. Het is maar een klein stukje lopen, maar soms zijn ze zó afgeleid en je zúlt er maar eentje kwijtraken. Er werd begonnen met een uurtje levend stratego en daarna wat ranja waarna de meisjes uitgebreid konden vertellen hoe ze zich tijdens dat thuiszitten hadden vermaakt. Ook werd erdoor de leiding héél voorzichtig gevraagd of de meisjes hen misschien nog een héél klein beetje gemist hadden, maar daarover verschilden de meningen nogal. Vervolgens werden, lekker in de zon de spieren weer losgemaakt met een spelletje weerwolven van wakkerdam gespeeld; de koeien versie van het weekendkamp van vorig jaar, wel te verstaan. En toen waren de twee uur alweer voorbij! Helaas had de leiding daarna slechts vijftien minuten om alles op te ruimen en weer naar huis te gaan, want het samen gezellig nog even napraten, dát is er voorlopig nog niet bij. Jammer.

insigne bushcraft

In november vorig jaar zijn een aantal enthousiaste verkenners gestart met een project om hun bushcraft insigne te behalen. Eind juni van dit jaar werd dit project afgesloten en mochten Lars, Mauro, Sven, Jorrick en Wessel eindelijk het felbegeerde insigne in ontvangst nemen. De reden voor deze toch wel wat lange periode was de corona crisis. De jongens hebben echter van de nood een deugt weten te maken door elkaar een aantal presentaties te geven over

planten en dieren middels video; een slimme en inventieve oplossing. Het eerste dat we dan ook doen is hen te feliciteren; niet alleen met het behalen van het insigne maar ook met het feit dat ze het zolang vol hebben weten te houden.

Verkennersleider Job was én is uiteraard bijzonder trots op zijn jongens. Maar hij merkte wel dat in de verslagen die de jongens plichtsgetrouw maakten de chronologie soms wat rommelig was. Gebeurtenissen uit november vonden in de verslagen bijvoorbeeld opeens plaats in februari. Maar dát is iets waar hij zich niet druk over maakt. Immers, tijdens het jezelf staande houden in de natuur heb je het dáármee al druk genoeg zónder je ook nog eens af te moeten vragen welke maand je nu precies hebt overleeft. Bushcraft kan, met een beetje creativiteit worden vertaalt als 'natuurvaardigheden'. Het komt er op neer dat je moet laten zien dat je kunt (over)leven in, van en met de natuur, met respect voor die natuur. Dus laten we eens gaan kijken wat zij hiervoor allemaal hebben moeten doen en hebben moeten laten.

Er is natuurlijk maar één manier om te kijken of deze bushcrafters écht in de vrije natuur zouden kunnen overleven. En dat is door hun in de vrije natuur te laten overleven. En hoe dat allemaal in z'n werk ging? Nou, een argeloze voorbijganger zou even hebben kunnen denken dat zij of hij in een soort 'Hans en Grietje' film terecht was gekomen. Een en ander begon namelijk met een kort (vrijdag op zaterdag) houthakkersweekend met de hele troep. Maar die zaterdag, zo rond een uur of twee vertrok de rest van de verkenners weer richting 't Stroink en lieten zij dit vijftal achter. En sommigen van hen zullen waarschijnlijk nog wel even over hun schouder hebben gekeken en gedacht hebben: 'zullen we ze ooit nog terugzien?'. Maar dit vijftal keek allesbehalve wanhopig om zich heen. Nee, integendeel. Zij gingen zich tijdens meerdere weekenden inzetten om hun insigne te gaan behalen. Maar ze kregen het niet bepaald cadeau.

Eén van die weekenden speelde zich af in 'het bos van boer Koen'. Een prachtige plek; want dit stukje bos moest tóch tegen de vlakte en de jongens konden dus omzagen wa ze maar wilden. Ook brachten onze bushcrafters een weekend door op de Lonnekerberg. En hoewel ze daar iets meer bomen moesten laten staan hadden ze ook daar álle gelegenheid om te laten zien wat ze in hun mars hadden.

Eén ding waar de jongens aan moesten geloven was het de wacht houden bij het vuur. Je weet immers maar nooit welke enge wilde dieren er in het duister rondsluipen, dus is het voor dat overleven noodzakelijk dat er iemand is die het vuur brandend houdt. Maar dit betekende wél dat zij achtereenvolgens uit hun bed moesten komen om een uurtje de wacht te houden. En ik weet niet hoe jullie dit vinden, maar ik zou daar toch wel wat moeite mee hebben. En trouwens, ik niet alleen. En hoe stoer onze verkenners ook zijn; dat zo in je ééntje in het duister bij zo'n vuurtje zitten was toch eigenlijk bést eng. De één zal er misschien (met een stiekem tóch wel wat sneller kloppend hartje) stoer over zijn blijven doen, maar Jorrick was er in zijn verslag over het eerste bushcraft kamp gewoon eerlijk over. En dat brandend houden van het vuur, dat viel volgens hem óók niet altijd mee.

'We moesten om de beurten een uur nachtwacht houden. Het begon om 0:00 uur tot en met 6:00 uur. En ik was als derde aan de beurt om mijn bed uit te komen om het kampvuur aan te houden. Ik vond dit niet zo leuk. Dus met moeite deed ik mijn bergschoenen aan en daarna strompelde ik half slapend naar het kampvuur. Ik was erg bang; ritselde daar iets? Hoor ik daar een hond huilen? brrr! ik was klaar en vervolgens viel ik bijna meteen in slaap, ook al was het koud. Toen het rond zessen was werden we wakkergemaakt; we gingen dieren spotten! We hebben twee uur stilgelegen maar niks gezien. of gehoord. En toen we aankwamen bij het vuur was het uit! Al die slapeloze uren voor niks! Voordat job wakker werd maakten we snel het vuur weer aan.'

Maar, een oud Hollands gezegde zegt: al doende leert men. Jorrick had er allereerst voor gezorgd dat hij deze keer een stuk warmer on slapen. En hoewel hij dat 's nachts de wacht houden nog steeds niet ál te geweldig vond was hij tijdens het tweede bushcraft kamp vastbesloten het vuur dit keer wél aan te houden.

'We gingen eten, en toen we klaar waren gingen we weer de wacht houden. Dit keer waren we vastbesloten om het vuur brandende te houden. Toen ik eindelijk mijn twee slaapzakken in de legerhoes van Job had gekregen ging ik na nog wat met Sven gekletst en wat gesnoept te hebben slapen. Toen het mijn beurt was werd k uit bed gesleurd.

Maar ik was er nog met geen paard uit te krijgen. Na wat aandringen van Sven ging ik de wacht houden. Het was erg spannend, maar de worstjes, spareribs en marshmallows maakten veel goed. ik was uiteindelijk zo bang dat ik Wessel er vijf minuten te vroeg uit haalde. Vervolgens gingen we weer dieren spotten, weer niks! Maar deze keer gingen we korter en ons vuur brandde nog! Het was nog steeds koud en we moesten zo gaan eten. We gingen lekker wat hout hakken om warm te blijven en om het vuur op te stoken.'

Trouwens, hebben jullie ooit wel eens een echt Engels ontbijt gegeten? Je weet wel, zo eentje bestaande uit onder andere gebakken eieren, bacon, bonen en toast? Wel, het is misschien verstandig hier voortaan toch maar wat voorzichtig mee te zijn, want dít overkwam Sven na het eten hiervan.

'Lars had weer als eerste vuurdienst en bleef bij het vuur. Onder tussen probeerden Jorick en ik wat slaap te pakken wat op zich nog wel ging en toen ik eindelijk sliep kwam Lars aan; het is zo jouw beurt, dus kon ik me weer helemaal gaan aankleden. En na een uur daar te zitten was het eindelijk Joricks beurt en ging ik weer lekker naar bed toe. Voor mijn gevoel sliep ik nog maar net toen ik weer wakker gemaakt werd door Wessel omdat het tijd was om dieren te gaan spotten. Daar had ik dus even géén zin in, want ik ging echt dood van de honger. Maar ja, het moest toch hé. Toen we weer niks konden vinden en we het te eng vonden gingen we weer terug, waar we Wessel en Mauro tegen kwamen. Toen gingen we even chillen en kletsen. En toen we echt terug gingen naar het kamp verraste Job ons met een over heerlijk Engels ontbijt. Het was niet normaal lekker en al helemaal op een lege maag! Na het eten gingen we bezig met de medicinale planten presentaties. En toen die klaar waren lieten Job en een andere meneer ons zien hoe je van twee takken en twee legerjassen een brancard kan maken, Mauro was gewond en werd het hele bos door getild en toen moest ik van Job, en . . . ik zakte er doorheen.'

En mochten jullie denken dat deze vijf 's nachts in een comfortabele tent konden slapen . . . dan heb je het mooi mis. Overleven in de natuur betekent namelijk ook slapen in de natuur; slapen in je zelfgebouwde onderkomen. En hoe zoiets werd gebouwd, dát vertelt Lars.

‘We begonnen met een geschikte locatie vinden voor de shelter, toen we die eenmaal hadden gevonden begonnen we met het op maat zagen van boompjes voor het dak. We hadden een dikke tak tussen 2 bomen vastgebonden en daar begonnen we de op maat gezaagde boompjes tegen aan te zetten. Dan wat dennentakken erop en de zijkanten dichtmaken en een geul maken waardoor het warmer is in de shelter, daarna nog een muurtje bouwen om de wind tegen te houden.’

Tja, en wat moet je allemaal verder nog kunnen om dat mooie insigne op je mouw te mogen dragen. Nou, vergis je niet want dat is héél wat.Wat denken jullie bijvoorbeeld van: zelf je brood bakken met zélfgemaakt brooddeeg, gipsafdrukken maken, hout zagen en kloven voor het kampvuur (wordt je trouwens wél lekker warm van), vuur maken met een firesteel of presentaties houden over eetbare en de geneeskrachtige planten zoals akelei, lisdodde en eekhoorntjesbrood? Ook was het de bedoeling dat er dieren werden gespot (en herkend, natuurlijk). Maar dát voel volgens Lars nou niet bepaald mee.

‘We hadden de avond ervoor het terrein verkent en we hadden een mooie plek gezien bij een drinkplaats waar wij ook sporen hebben gezien van een ree. Toen we daar zaten was het wachten op de schemer tot dat we iets konden zien, en uiteindelijk zagen we een ree. Maar toen knapte een tak en de ree rende er vandoor. Dit was echt balen!’

Wat de jongens ook leerden was hoe je zelf een snijplank kon maken. En als we Jorrick mogen geloven is dit een ‘fluitje van een cent’.

‘Eerst zoek je een houtblok en hakt je met een kloofbijl beide kanten eraf. Daarna maak je een inkeping voor het handvat met een zaag. Vervolgens schuurt je het geheel schoon en leg je het in de olie.’

Maar ondanks de kou en het weinige slapen hebben Lars, Mauro, Sven, Jorrick en Wessel een prachtige tijd gehad en het insigne écht verdient. En op de vraag ‘volgend weekend weer?’ gaf één van hen het volgende spontane antwoord. ‘Ik heb vreselijk genoten van deze leuke tijd. Al hoop ik niet dat er een volgende keer komt.’ En thuisgekomen werden de stoere bushcrafters weer gewone verkenners.

‘Ik ging thuis meteen onder de douche en genoot de rest van de dag van een blikje cola en van wat chips voor de TV. En daarna met een volle patatbuik naar bed.’

De slag om de Grebbeberg

In 2015 vroeg Cor van Loenen me of ik voor de Vaandrig Leppink Groep een rondleiding wilde geven op de Grebbeberg. Het was toen 75 jaar geleden dat vaandrig Leppink daar sneuvelde. Als oud-lid van de VLG wilde ik dat natuurlijk graag doen; ik woon al bijna 50 jaar in Wageningen, dus vlak in de buurt. Ik heb daarvoor toen een aantal zaken over de Slag om de Grebbeberg opgezocht op internet en voor een deel heb ik me gebaseerd op teksten uit het jubileumboek van Bart van der Lugt, die Berend Vinke citeert. Berend Vinke was een soldatenvriend van vaandrig Leppink, die een boekje over de oorlog op de Grebbeberg heeft geschreven. Op die manier kon ik de lotgevallen van vaandrig Leppink aardig reconstrueren. In 2019 kreeg ik van Nick Hoogendijk de vraag of ik het nog een keer wilde doen. Vanzelfsprekend wilde ik dat wel, maar ik wilde het verhaal nog wat beter onderbouwen. Dus heb ik nog verder in internet zitten graven en ik heb het boekje van Berend Vinke van Bart geleend en het helemaal gelezen. Dat heeft een aantal nieuwe inzichten opgeleverd waarmee ik de rondleiding heb kunnen verbeteren. Inmiddels is het april 2020. We vieren dit jaar 75 jaar Bevrijding (alhoewel die viering door de huidige Coronacrisis behoorlijk wordt ingeperkt). Maar het is natuurlijk ook 80 jaar geleden dat de Slag om de Grebbeberg plaats vond. Het is dus hoog tijd dat ik mijn mondelinge verhaal uitwerk tot een leesbaar stuk en met alle documentatie bij elkaar breng, zodat het in het archief van de VLG kan worden opgenomen. En om allemaal overbodige vragen te voorkomen: de opperbevelhebber van het Nederlandse leger in 1940, generaal Winkelman, is geen familie van me.

Teun Winkelman,

lid van de VLG van 1959 tot 1973

Militaire dienstplicht: Herman Leppink was geboren in 1920 en zoals bijna alle Nederlandse jongens in die tijd moest hij, toen hij negentien jaar was geworden, in militaire dienst. Het Nederlandse leger bestond voor het grootste deel uit dienstplichtige soldaten, jonge mannen die ook in vredestijd werden opgeleid tot soldaat om in geval van nood het vaderland te kunnen verdedigen tegen vijandige legers. Beroepsmilitairen waren bijna alleen officieren en

onderofficieren. De tijd dat dienstplichtigen in het leger dienden was toen ongeveer twee jaar. Sinds 1997 bestaat het Nederlandse leger helemaal uit beroepsmilitairen, maar de mogelijkheid om dienstplichtigen op te roepen bestaat wettelijk nog steeds. Ook nu in 2020 krijgen alle jongens van die leeftijd daarover nog steeds een bericht van het Ministerie van Defensie.

Helaas voor Herman Leppink en veel van zijn leeftijdsgenoten brak in hun tijd de Tweede Wereldoorlog uit. Op 3 september 1939 viel het Duitse leger Polen binnen en verklaarden Engeland en Frankrijk aan Duitsland de oorlog. Dat gebeurde niet onverwacht, al vanaf 1938 was er de dreiging van oorlog in Europa. Natuurlijk wilde Nederland niet bij die oorlog betrokken raken en net zoals 25 jaar eerder bij de Eerste Wereldoorlog neutraal blijven. Om te laten merken dat het Nederlandse leger toch klaar stond om het land te verdedigen werden vanaf eind augustus 1939 mannen die tussen 1924 en 1938 al in dienst waren geweest, opgeroepen om zich weer te melden en bij het leger te worden ingelijfd. Mobilisatie heet dat. De Nederlandse verdedigingslinies werden in staat van paraatheid gebracht.

De sectie verbindingssoldaten in Hoorn voordat zij uiteen ging. V.l.n.r. staande: 3e Jan ten Cate, 7e Anton van Laar, 11e Bernard van der Horst, 15e Gerrit Stulen. V.l.n.r. hurkend: 2e Berend Vinke (Kampie), 4e Herman Leppink. Gerrit Heutink en Roelof Strik staan niet op deze foto. In het midden staande, 6e van links, de sympathieke luitenant Van der Voorden.

Onze vaandrig Leppink moest zich eind oktober 1939 melden in Hoorn (in Noord-Holland) en werd daar opgeleid tot verbindingssoldaat. Verbindingssoldaten moesten berichten overbrengen tussen verschillende legereenheden om te zorgen dat die goed konden samenwerken. Mobiele telefoons of walkietalkies waren er nog niet. Berichten overbrengen kon per korte golf-radio, met morseseinen, per telefoon (waar eerst telefoondraden voor moesten worden aangelegd) of met briefjes en natuurlijk mondeling. Zij kregen vooral een opleiding tot telegrafist, dat wil zeggen morse seinen met de seinsleutel. Na vijf maanden, in maart 1940, was die opleiding klaar en werden de nieuwe verbindingssoldaten ingedeeld bij andere legeronderdelen om daar hun werk te doen. Herman werd met zeven andere jongens uit Overijssel, waar hij in Hoorn mee bevriend was geraakt, geplaatst bij de 16e Mitrailleurcompagnie, die gelegerd was op de Grebbeberg bij Rhenen. Drie van hen zouden de oorlog niet overleven. De groep van Herman Leppink bestond uit ongeveer 25 soldaten, zoals af te leiden is uit oude foto's.

De Grebbelinie en de Grebbeberg: In Nederland wordt al heel lang gebruik gemaakt van water als natuurlijk verdedigingsmiddel. We hebben in ons land heel veel rivieren en als je in geval van een vijandige inval maar op tijd zorgt dat alle bruggen kapot zijn, wordt het voor de vijand een stuk moeilijker om heel Nederland te veroveren. En om het nog moeilijker te maken konden ook hele stukken laag liggend land onder water worden gezet. Dan kon de vijand niet meer zien waar de wegen liepen en de bodem onder water werd modder, zodat het voor aanvallende troepen lastig werd om snel vooruit te komen. Het meest bekend is de Nieuwe Hollandse Waterlinie, maar er zijn in Nederland veel meer waterlinies, die vaak al honderden jaren oud zijn.

Tussen Wageningen en Rhenen begint de Gelderse Vallei. Dat is een laaggelegen stuk land tussen de Rijn en het IJsselmeer, met aan de ene kant de heuvels van de Veluwe en aan de andere kant de Utrechtse Heuvelrug. Door die vallei stroomt een riviertje dat in het noorden de Eem wordt genoemd, maar aan de zuidkant bekend is als de Grift of de Grebbe. Dat zuidelijke deel wordt ook wel het Valleikanaal genoemd, omdat het heel erg was vergraven en rechtgetrokken. De Grift begint als zijtak van de Rijn, maar was door een sluisje van de grote rivier gescheiden. Als het water in de Rijn hoog genoeg was kon de sluis worden geopend

en dan stroomde het naar het noorden. Bij laag water was de sluis gesloten. Met het water uit de Grift konden weilanden aan beide zijden van het riviertje onder water worden gezet. Het Nederlandse leger zat dan natuurlijk aan de westkant achter al dat water, waar plaatselijk een hogere dijk was aangelegd en andere verdedigingsmiddelen waren. Dat geheel heette de Grebbelinie en werd in februari 1940 door de legerleiding aangewezen als de belangrijkste verdedigingslinie om het westen van Nederland (met Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht) te beschermen tegen een Duitse inval. Vanaf dat moment werden er in de linie haastig allerlei extra verdedigingswerken gebouwd: betonnen bunkers, tank-versperringen, loopgraven en wat al niet meer. En natuurlijk moest er ook huisvesting voor alle soldaten gezocht worden. Dat kon zijn bij mensen in huis, maar ook in een boerenschuur, een school of een fabrieksgebouw.

De Grebbelinie had aan de zuidzijde een zwakke plek: het meest zuidoostelijke puntje van de Utrechtse Heuvelrug is de 52 meter hoge Grebbeberg. De hellingen en de top van die heuvel waren grotendeels met bos bedekt. Net hier aan de oostzijde van de berg ligt het land iets hoger dan verder naar het noorden en kon een strook van ongeveer drie kilometer niet onder water worden gezet. Daar zou de vijand dus om het water heen kunnen en verder oprukken in de richting van Utrecht. Dus was het logisch om hier een sterke verdedigingslijn aan te leggen met veel soldaten. Het voordeel van die plek was dat de hoofdmacht van de verdedigers bovenop de heuvel zat en de vijand tegen de helling omhoog moest aanvallen. Over de Grebbeberg loopt de toenmalige hoofdweg van Arnhem via Wageningen – Rhenen – Doorn – Zeist naar Utrecht. Aan de oostkant loopt de weg na een S-bocht door een soort geul in een grote boog tegen de berghelling op. Vlak na de S-bocht lag de enige vaste brug over de Grift aan de voet van de berg over de Grebbesluis. Midden bovenop lag ook in 1940 al de dierentuin van Ouwehand.

De verdediging was in drie stroken opgebouwd. Tussen Wageningen en de Grebberg was de voorpostenstrook: verspreid liggende loopgraven met groepjes soldaten, bewapend met geweren, mitrailleurs en een paar oude kanonnen, die de eerste aanval moesten afslaan en de vijand zo veel mogelijk moesten hinderen en ophouden. Het gebied was door de vele boomgaarden heel onoverzichtelijk, zowel voor de aanvallers als voor de verdedigers. Direct achter de Grift op de helling van de Grebbeberg en achter de inundaties (onder water gezet gebied) verder naar het noorden was de hoofdweerstandsstrook, de frontlijn, waar de aanvaller tot stilstand moest worden gebracht. Ongeveer een kilometer achter de frontlijn lag nog de stoplijn, waar onverhoopt toch door de frontlijn gedrongen vijandelijke soldaten tenslotte moesten worden tegengehouden. Ouwehands Dierenpark lag vlak achter de stoplijn; in gebouwen van en bij de dierentuin waren een aantal militaire hoofdkwartieren ondergebracht. De meeste kanonnen van de artillerie stonden wat verder naar het westen in en rond Rhenen. De verbindingen tussen al die legeronderdelen bestonden bijna helemaal uit telefoonlijnen.

De 16e Mitrailleurcompagnie: Vaandrig Leppink en zijn vrienden werden dus in maart 1940 als verbindingssoldaat ingedeeld bij de 16e Mitrailleurcompagnie, kortweg 16 M.C. Dat was een apart legeronderdeel van ongeveer 75 soldaten die bewapend waren met zware Vickers mitrailleurs. Zo zwaar (20 kg) dat ze niet gewoon gedragen konden worden, maar met alle hulpstukken en reserve-onderdelen vervoerd werden op een trekkarretje. Door het schieten werd de loop van het wapen zo heet, dat hij met water moest worden gekoeld. Daarvoor zat er om de loop een dikke buis waar het koelwater doorheen liep. Dat was natuurlijk wel een probleem omdat er op de Grebbeberg niet overal een waterleiding was. Koelwater moest bij de dichtstbijzijnde kraan in de buurt van Ouwehands Dierenpark worden gehaald in melkbussen en emmers.

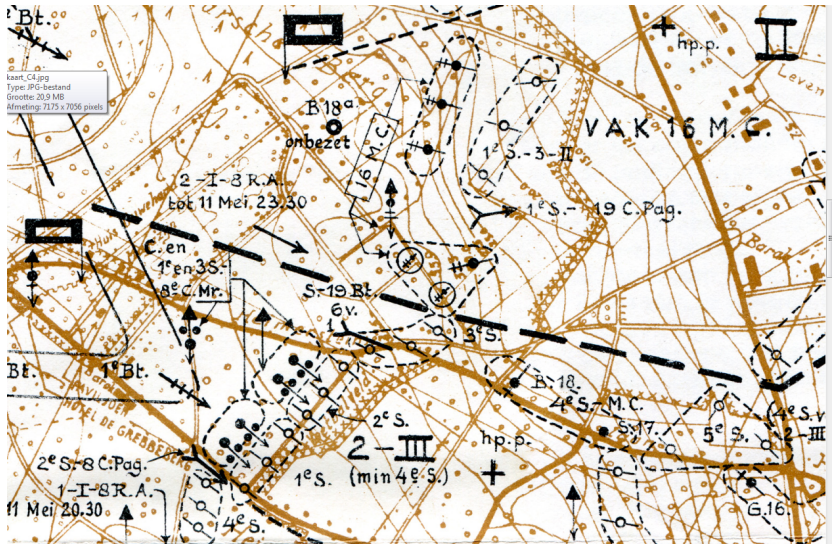
Zware mitrailleur Vickers M. 18

Commandant van 16 M.C. op de Grebbeberg was kapitein Vestdijk. De verbindingssoldaten waren steeds in zijn buurt om zijn berichten aan de rest van de compagnie of aan andere legeronderdelen over te brengen. De compagnie was verder ingedeeld in twee secties. De 1e sectie stond onder bevel van luitenant Gazendam, de 2e sectie onder sergeant Gregorowitsch. Elke sectie had drie mitrailleurs. Per mitrailleur waren er ongeveer 10 soldaten en een stukcommandant, meestal een sergeant. De verbindingssoldaten schoten dus niet met de mitrailleurs, maar tijdens de gevechten in mei 1940 werden ze wel ingezet om koelwater te halen. Als persoonlijk wapen hadden ze een geweer.

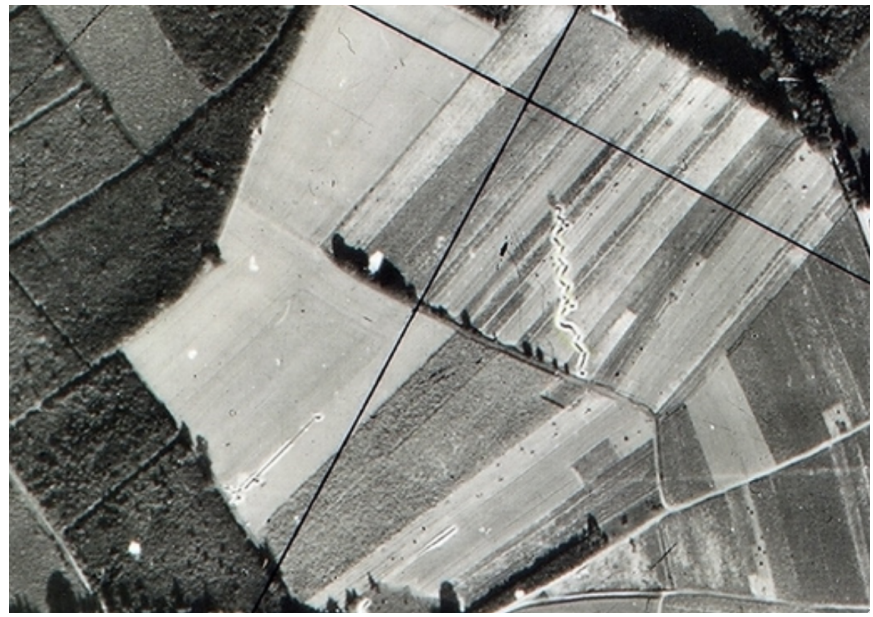
Toen de verbindingssoldaten in Rhenen aankwamen was de rest van de compagnie er al. Ze waren ondergebracht in de gymnastiekzaal van een school. Daarvandaan liepen ze elke dag naar hun verdedigingspositie, waar ze zich de eerste weken vooral bezighielden met het graven van loopgraven, schutterputten en commandoposten en het aanleggen van telefoonlijnen naar andere commandoposten.

De stelling van 16 M.C. lag in de stoplijn op de noordoostelijke helling van de Grebbeberg, waar het bos overging in akkers en weilanden. Daarvandaan hadden ze een weids uitzicht over de Grift, weilanden en boomgaarden tot aan Wageningen en de mitrailleurs schoten ver genoeg om de Duitsers aan de overkant van het water te kunnen bestoken. Dat laaggelegen gebied werd aan de noordkant begrensd door het “Nieuwe Kanaal” dat vanaf de Grift naar Wageningen liep. In de hoek tussen de Grift en het kanaaltje stond een boerderij genaamd “Kruiponder”. Ten noorden daarvan was het gebied onder water gezet. De 1e sectie had stellingen aan een lange loopgraaf dwars door een akker, de stellingen van de 2e sectie waren in de bosrand aan de westkant van die akker. Ergens er tussenin aan de rand van de akker werd de commandopost van de compagniescommandant gegraven. Die was door een

ondiepe verbindingsloopgraaf met de stelling van de 1e sectie verbonden. De telefoonlijnen lagen in ondiepe greppels of hingen in de bomen. Op de militaire kaart hieronder is midden boven de stelling van 16 M.C. aangegeven. Een zwart bolletje met een streep erdoor en twee dwarsstreepjes duidt een zware mitrailleur aan. In het driehoekige deel van de stelling staan twee van die tekens in een cirkeltje. Dat betekent dat die mitrailleurs ook tegen luchtdoelen konden worden gebruikt. Daarvoor hadden ze een speciaal hoger statief.

Op de vergroting hieronder van een stukje van een luchtfoto uit 1940 is links onder het midden duidelijk de loopgraaf van de 1e sectie vanaf de bosrand door de akker te zien. De zigzag loopgraaf rechts van het midden is een loopgraaf van een ander legeronderdeel.

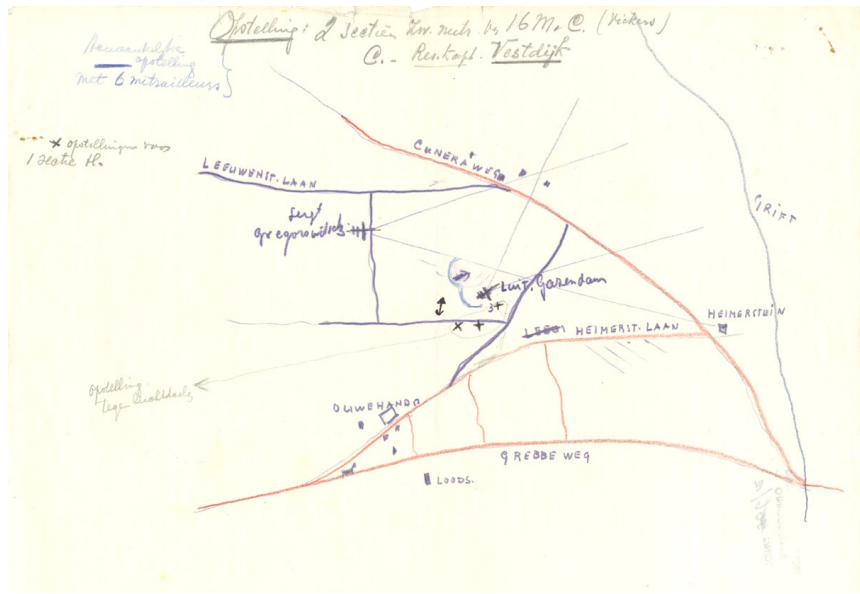

De Slag om de Grebbeberg: Omstreeks 4 uur in de nacht van 9 op 10 mei 1940 vielen Duitse legers Nederland binnen. Er waren vier aanvalsrichtingen:

- Helemaal in het zuiden, dwars door Limburg naar België,
- Door Noord-Brabant, langs Eindhoven – Tilburg – Breda in de richting van de Moerdijkbrug om zo ten zuiden van Rotterdam uit te komen en daarlangs naar Den Haag te trekken,
- Vanaf de grens van Overijssel, Drenthe en Groningen in de richting van de Afsluitdijk en
- Door de Achterhoek langs Arnhem naar de Grebbeberg en verder via Utrecht naar Amsterdam en Den Haag.

Bij de Grebbeberg is toen het zwaarst gevochten. De Nederlandse troepen wisten de Duitsers drie dagen tegen te houden, waarbij heel veel soldaten zijn gesneuveld: 426 Nederlanders maar ook enkele honderden Duitsers.

Direct na de inval werd het Nederlandse leger gealarmeerd en werden alle stellingen bezet. Ook 16 M.C. trok midden in de nacht van de gymnastiekzaal in Rhenen waar ze sliepen naar hun positie op de Grebbeberg. Herman Leppink was er toen al: hij had met een paar anderen die nacht telefoonwacht in de stelling. De hele 10e mei bleef het verder rustig bij de Grebbeberg, afgezien van overtrekkende Duitse vliegtuigen, waar wel met de mitrailleurs op werd geschoten. De Duitse opmars verliep minder snel dan de bedoeling was en de eerste troepen kwamen op 10 mei pas 's avonds in Wageningen aan. Kort na de slag heeft kapitein Vestdijk een schets gemaakt van de stelling van 16 M.C. Daarop heeft hij ook zijn commandopost aangegeven: het zwarte driehoekje met een pijltje naar beneden achter de stelling van de 1e sectie onder luitenant Gazendam.

De Duitsers begonnen op 11 mei 's ochtends vroeg hun aanval op de Grebbeberg met artilleriebeschietingen op de voorposten, de frontlijn en de toegangswegen. De beschietingen veroorzaakten niet bijzonder veel schade aan de Nederlandse stellingen; wel werden veel telefoonlijnen erdoor vernield. De vaste brug over de Grebbesluis werd uit voorzorg natuurlijk door de Nederlanders opgeblazen. De eerste plek waar de Duitse troepen de Nederlandse frontlijn bereikten was bij de boerderij Kruiponder. Door 16 M.C. werd vanaf de Grebberg op hen geschoten. Voor de verbindingssoldaten was nu het gevaarlijke werk begonnen: tijdens de

beschietingen mondeling berichten overbrengen omdat de telefoonlijnen kapot waren. Tussendoor werd nog wel geprobeerd ze te herstellen of nieuwe uit te leggen. En dan werden ze er ook nog op uit gestuurd om koelwater voor de mitrailleurs te halen. Uiteindelijk kostte het de Duitse troepen de hele dag om het voorpostenterrein te veroveren.

Na zware artilleriebeschietingen in de nacht van 11 op 12 mei en de daarna volgende ochtend lukte het de vijand aan het begin van de middag bij de Grebbesluis de Grift over te steken en door de frontlijn te breken. Daarna vochten zij zich langzaam een weg over de berg in de richting van Rhenen. De gevechten vonden eerst vooral plaats aan de zuidkant van de berg, maar al snel begonnen de Duitse troepen ook langs de zuidoost kant de Nederlandse tegenstand op te rollen. In de loop van de middag lukte het hen om bij Kruiponder met rubbervlotten de Grift over te steken. De mitrailleurschutters van 16 M.C. vuurden nog steeds op de Duitsers in die omgeving. Door granaatscherven waren inmiddels twee mitrailleurs van de 1e sectie zodanig beschadigd dat zij niet meer bruikbaar waren. Ook de telefoonlijnen waren niet meer bruikbaar. De verbindingssoldaten waren de hele dag bezig lopend berichten tussen de verschillende commandoposten heen en weer te brengen, terwijl de Duitse beschietingen doorgingen en de granaatscherven hen om de oren vlogen.

De compagniescommandant kapitein Vestdijk besloot op 12 mei ’s middags zijn commandopost naar de stelling van de 2e sectie in de bosrand te verplaatsen. De verbindingssoldaten werden daarbij over de beide stellingen verdeeld. Berend Vinke en twee anderen gingen met de kapitein mee naar de 2e sectie, de overige vijf, waaronder Herman Leppink, gingen naar luitenant Gazendam in de stelling van de 1e sectie. Tijdens die verplaatsing werd verbindingssoldaat Gerrit Stulen door een kogel in zijn hoofd geraakt, waardoor hij overleed. In de loop van de middag viel ook de derde mitrailleur van de 1e sectie uit omdat er geen koelwater meer was. De soldaten van die sectie, ook de overgebleven verbindingssoldaten, gebruikten daarna hun geweren om tegenstand te bieden.

De gevechten in de bossen op de Grebbeberg gingen de hele nacht van 12 op 13 mei door. Langs de doorgaande weg wisten de Duitse troepen uiteindelijk de bebouwing van Rhenen op de westelijke helling van de Grebbeberg te bereiken. Door een omtrekkende beweging te maken konden ze achter de overgebleven Nederlandse stellingen in de stoplijn komen. Aan het begin van de middag wisten ze zo ook achter de stellingen van 16 M.C. te komen, een van de laatste stellingen die nog standhielden. Wat er toen allemaal gebeurd is weet niemand precies. De Duitsers zaten in de bosranden en klommen in de bomen zodat ze recht in de loopgraven konden schieten. Er is wel geprobeerd de nog werkende mitrailleurs op de rugdekking van de loopgraven te zetten om zo ook naar die kant zich te kunnen verdedigen, maar de Duitse overmacht was te groot. De Nederlanders hadden bijna geen munitie meer. De Duitsers zaten vlakbij en gooiden handgranaten in de loopgraven. De commandanten haalden hun resterende soldaten bij elkaar en gaven zich over. De overlevende Nederlandse soldaten werden als krijgsgevangenen naar Duitsland afgevoerd. Berend Vinke was daarbij. Een van de andere verbindingssoldaten heeft toen horen zeggen dat hun vrienden Jan ten Cate en Herman

Leppink door handgranaten gedood waren. Van 16 M.C. sneuvelden in totaal 18 soldaten. De Duitse aanval trok verder in de richting van Utrecht. Op de Grebbeberg werd het stil.
Op 14 mei bombardeerde de Duitse Luftwaffe Rotterdam en dreigde daarna ook Utrecht en Amsterdam te bombarderen. De opperbevelhebber van het Nederlandse leger kon toen niet anders doen dan capituleren, het Nederlandse leger gaf zich over.

Na de slag: Direct na de capitulatie, op 15 mei 1940, begonnen Nederlanders op de Grebbeberg te zoeken naar achtergebleven gewonden en gesneuvelde soldaten. De Duitsers sloten zich daarbij aan en gezamenlijk werd boven op de Grebbeberg een stuk grond aangewezen om de doden te begraven. De volgende dag werd begonnen met het aanleggen van een aantal langgerekte verzamelgraven. Na identificatie werden de gesneuvelden daar in lange rijen begraven. Zowel de Nederlandse als de Duitse gesneuvelden werden hier te ruste gelegd. De eerste rijen langs de verkeersweg waren de Duitse graven, daarachter lagen de Nederlanders.

Op 16 mei werd het lichaam van Herman Leppink gevonden in de stelling van de 1e sectie van 16 M.C. Hij werd op diezelfde dag begraven in de eerste Nederlandse rij op de Erebegraafplaats met als grafnummer 47. Op deze foto uit 1940 van de eerste Nederlandse rij is het graf van Herman Leppink te zien. Het is de linker staande grafsteen waarop de Nederlandse helm is afgebeeld. Die steen was door de familie geplaatst. De zoektochten en begravingen gingen door tot 20 mei.

Op 3 juni werd nog één grote gezamenlijke begraving gedaan; dit betrof de herbegraving van gesneuvelde Nederlanders die al tijdens de slag op verschillende plaatsen op en rond de Grebbeberg in veldgraven waren gelegd. Ook na die datum hebben er nog nieuwe begravingen en herbegravingen plaats gevonden. En al in 1942 werd besloten alle graven een nieuwe grafsteen te geven met een eenvormig model. Eerst waren dat kruizen. In 1967 zijn die vervangen door de huidige grafstenen. Na afloop van de Tweede Wereldoorlog werden de overblijfselen van de gesneuvelde Duitse soldaten opgegraven en overgebracht naar de Duitse oorlogsbegraafplaats in Ysselsteyn. In latere jaren werden de stoffelijke resten van op andere plaatsen gesneuvelde Nederlandse militairen overgebracht naar het Militair Ereveld Grebbeberg. De situatie op en rond de Grebbeberg is sinds 1940 niet heel veel veranderd. Het kost niet veel moeite om de plaats waar de stellingen van 16 M.C. hebben gelegen terug te vinden. Op het onderstaande kaartje, ongeveer in het midden is de akker met de bosranden te zien die ook goed op de luchtfoto te vinden zijn. Iets onder het midden is met het symbool ✞ het Militair Ereveld Grebbeberg aangegeven.

De Koppelbomen
Laareind
Levendaalseln
Zijdvang
GELDERLAND
Laarsenberg
Heimerstein
Ouwehands Dierenpark
Rhenen
Heimersteinseln
Grebbehof
Grebbewg
Berghoeve
Grebbewg 41
Nude
N225
Anna's Hof
Heimenberg
Grebbeberg
Grebbesluis
Grebbedijk
Koningstafel
UTRECHT
Afwg

Deze foto toont het uitzicht anno 2020 vanaf de positie van de 1e sectie van 16 M.C. in oostelijke richting. Naar het noordoosten (links op de foto) wordt het uitzicht belemmerd door de bomenrij die in de huidige tijd de akker in tweeën deelt. Die bomen waren er in 1940 niet. Het meest rechtse hoge gebouw aan de horizon staat bij de haven van Wageningen. De donkergroene hoge smalle bomen iets links van het midden net onder de horizon staan op de oostoever van de Grift. Als je daarvandaan langs de horizon verder naar links gaat, staat de eerste boom die met een puntje net boven de horizon uitsteekt ongeveer in de richting van de boerderij Kruiponder. En de onderstaande foto toont het zicht vanuit de positie van de 1e sectie op de bosrand waar de positie van de 2e sectie was.

Dit is het huidige uitzicht vanaf de positie van de 2e sectie van 16 M.C. Midden op de foto zijn aan de horizon nog de hoge gebouwen bij de Wageningse haven te zien. Maar ook hier wordt tegenwoordig het zicht naar het noordoosten helemaal weggenomen, nu door een bomenrij langs de noord- en noordoostrand van de akker. De meeste van die bomen waren er in 1940 niet.

Bronvermelding: Bij het maken van dit verhaal is gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

Teksten

- website “De Slag om de Grebbeberg en Betuwestelling in mei 1940” van Stichting De Greb; www.grebbeberg.nl
- boek “De Slag om de Grebbeberg – het relaas van een soldaat” door B. Vinke; 3e druk 1993; Uitgeverij Van de Berg Enschede

Illustraties

- Blz. 7, 8: overgenomen uit het boek van B. Vinke
- Blz. 9: Wikipedia
- Blz. 15: www.militair.net
- Blz. 9 kaart J.W. van Aalst, www.opentopo.nl
- Blz. 16 en 17: eigen opnames
- Overige: Stichting De Greb, www.grebbeberg.nl

redacteurskrrrrrrrrabbel

hallo allemaal

Dit eerste halve jaar van 2020 was er ééntje die we nog nooit eerder mee hebben gemaakt. We moesten van de ene op de andere dag allerlei dingen die tot dan toe de gewóónste zaak van de wereld waren afleren. Handen schudden? Elkaar een welgemeende knuffel geven? De ene dag mocht het nog en de volgende dag schoot iedereen direct wat paniekerig in de verdediging . . . 'je moet anderhalve meter afstand houden!!'. Het enige dat in zo'n geval overblijft is van die afstand een beetje onwennig naar elkaar zwaaien. Gewoon bizar (want het voélt helemaal niet goed) maar het was opeens toch noodzakelijk. En toen ging óók nog eens ons clubhuis op slot! Dus, dachten we; laten we dat gekke en ongebruikelijke maar helemaal doorvoeren. Vandaar dat jullie hier niet de vertrouwde voorzitterscolumn voorgeschoteld krijgen maar een krabbeltje van jullie aller groepsbladeindredacteur (mocht je scrabble leuk vinden, deze levert je héél wat punten op). En misschien is het deze keer eigenlijk wel goed ook, want zo heb ik de mogelijkheid om van een afstandje (zéker meer dan anderhalve meter) eens te bekijken hoe jullie je hier met z'n allen doorheen geslagen hebben. En het enige dat ik kan opmerken is, dat jullie dit GEWELDIG hebben gedaan. Niet naar 't Stroink kunnen was natuurlijk niet leuk, maar iedereen heeft ontzettend d'r en z'n best gedaan met al die opdrachten die jullie onvermoeibare leiding op internet hebben gezet. En vergeet niet, ook voor hen was het állesbehalve leuk en makkelijk. En toen kwam er dat moment dat jullie héééél voorzichtig weer mochten komen. En misschien was je dat 'afstand houden, handen wassen, in je knieholte (en voor degenen die wat minder lenig zijn in de elleboog) hoesten en niesen' al hélemaal zat; jullie hebben het maar mooi volgehouden. Oftewel, ik ben hartstikke trots op jullie. Voorlopig zullen we dit alles nog wel even meten volhouden, maar door wat ik tot nu toe van jullie gezien en gehoord heb ben ik ervan overtuigd dat dit helemaal gaat lukken.

groetjes van Bart